

LA CELEBRACIÓ DE LA REFECCIÓ PASQUAL A LA CATEDRAL DE VIC (1038-1252)

per JOSEP M. MASNOU I PRATDESABA

RESUM

El bisbe Oliba per posar fi als conflictes per la possessió del castell de Calaf l'any 1038 va obtenir el reconeixement feudal dels vescomtes de Cardona establint una refecció el dia de Pasqua que es feia a la catedral de Vic. Aquesta pràctica va perdurar fins l'any 1252 en que es va substituir pel pagament d'un cens sobre la sal de Cardona.

Paraules clau: Oliba, catedral Vic, vescomtes Cardona, Calaf, refecció pasqual.

ABSTRACT

To end with the conflicts about the possession of Calaf castle, Bishop Oliba obtained in 1038 the feudal acknowledgement of the viscounts of Cardona, thus establishing a refecton on Easer Day at Vic Cathedral. This practice was maintained until 1252, when it was replaced by the payment of a census on the salt from Cardona.

Keywords: Bishop Oliba, Calaf castle, 1038, viscounts of Cardona, Pascual refecton.

La celebració anual de la Pasqua constitueix el centre de la celebració cristiana i el moment més àlgid dins la vida litúrgica de l'Església. En aquest context litúrgic de l'alegria de Pasqua per la resurrecció de Jesucrist es posa fi al dejuni quaresmal i a la penitència pròpia de la Setmana Santa; a la catedral de Vic, hi podem documentar una refecció oferta pels vescomtes de Cardona al bisbe, els canonges i tots els clergues de la catedral de Vic que es va originar durant l'episcopat d'Oliba. Aquest article

que oferim en homenatge al doctor Manuel Mundó, amb el qual vaig tenir l'oportunitat de col·laborar en l'edició del diplomatarí del bisbe Oliba l'any 1992, vol estudiar aquesta pràctica litúrgica que es va dur a terme durant gairebé dos-cents anys per la qual el llinatge dels vescomtes de Cardona, antics vescomtes d'Osona, estava subordinat, parlant en termes feudals, al bisbe i a la catedral de Vic.¹

Sobre aquesta qüestió ja havia donat en aquesta mateixa publicació una referència, però m'ha semblat que podia oferir en aquest article un estudi sistemàtic sobre aquesta refecció pasqual recollint i sistematitzant tota la informació conservada.² Aquests darrers anys l'estudi de la documentació inèdita del llinatge dels Cardona aportada per l'historiador Francesc Rodríguez Bernal ha contribuït a completar les informacions.³

L'origen d'aquesta pràctica ja era conegut per la historiografia tradicional sobre l'església de Vic i el mateix Eduard Junyent en el diplomatarí publica el document en què va quedar establerta. Es tracta dels pactes subscrits entre el bisbe Oliba i el vescomte Folc de Cardona l'any 1038 després del plet que tingueren per establir la titularitat del domini sobre la zona de Calaf a la Segarra. A la catedral de Vic es conserva aquesta convenença entre el bisbe Oliba i els vescomtes de Cardona per arribar a un acord⁴. El doctor Rodríguez Bernal ha pogut recuperar a l'Arxiu Ducal de Medinaceli un document que situa l'inici d'aquest plet per Calaf l'any 1033. Aquest document és cabdal per poder entendre amb més precisió com es va desenvolupar tot el procés legal i el significat del pagament de la refecció pasqual.

Per altra banda se sabia que aquests pactes dels Cardona es van anar mantenint en varis dels testaments dels vescomtes de Cardona del segle XI i XII. La forma concreta com es realitzava aquesta refecció el diumenge de Pasqua, si es feia cada any, era una qüestió que quedava sense poder precisar i no ha estat objecte de cap estudi sistemàtic ja que es considera una qüestió menor i simplement anecdòtica sense cap tipus de transcendència historicojurídica. Ramon d'Abadal, en la seva biografia sobre el bisbe Oliba en fa esment, però només la considera com un fet puntual i sense cap més rellevància.

En l'article «El manteniment del culte a la catedral de Vic al segle XIII» vam publicar en l'apèndix documental el plet originat entre el bisbe Guillem de Tavertet i el vescomte Ramon Folc de l'any 1219 sobre aquest costum,

1. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, ed. a cura d'Anscari M. Mundó, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1992, p. XVI. Vam intervenir en la revisió dels índexs i la bibliografia abans de la seva publicació.
2. Josep MASNOU, "El manteniment del culte a la catedral de Vic al segle XIII", a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 8 (1997), p. 163-177.
3. Francesc RODRÍGUEZ BERNAL, *Els vescomtes de Cardona al segle XII: Una història a través dels seus testaments*, Lleida, Universitat de Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 2009.
4. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.131, p. 220-221.

en el qual es conserven les declaracions dels testimonis que acrediten la pràctica d'aquesta refecció el diumenge de Pasqua al llarg de tot el segle XII i certifica judicialment les obligacions per mantenir-lo amb una sentència judicial ferma.⁵ En aquest article només el vam publicar per estudiar-lo amb més profunditat a la nostra tesi doctoral. A més vam poder constatar que aquesta pràctica no era anecdòtica, sinó que constituïa un dels lligams més forts entre els Cardona i els bisbes de Vic pel seu significat feudal i simbòlic.

La nostra recerca ens va portar a establir fins quan es pot documentar aquesta pràctica i, consultant la documentació abundant de la catedral de Vic, vam poder localitzar el moment en què la forma en què es portava a terme aquest costum es veia modificada i era substituïda pel pagament anual d'una quantitat de diners sobre la sal de Cardona. Aquest document pactat entre el bisbe, el capítol i el vescomte de Cardona l'any 1252 posava fi a la forma com durant més de dos-cents anys es va portar a terme aquest costum substituïnt-lo pel pagament d'un cens anual en diner. Aquests documents inèdits, per la seva transcendència, els publiquem íntegrament en aquest article en el seu apèndix documental,

A més, aquest costum és d'un gran interès per poder analitzar com en el sistema feudal les relacions feudovassallàtiques tenen una fonamentació amb la litúrgia i les pràctiques del cristianisme reforçaven el significat dels pactes polítics dins una visió cristiana del poder i de la societat. En aquest costum podem veure com aquests lligams es donaven en un context de cristiandat; la litúrgia era el llenguatge que ajudava a estructurar les relacions socials i de poder.

El recull sistemàtic de totes les referències documentals d'aquesta refecció així com d'altres refeccions que es feien a la catedral de Vic i a la canònica de Solsona ens permetran conèixer millor com es feien i la manera de desenvolupar-se. La celebració d'un banquet com a forma d'establir la pau entre dos senyors rivals és prou coneguda durant tota l'edat mitjana i l'hem de situar dins el context de la tasca pacificadora desenvolupada pel bisbe Oliba durant el seu episcopat.⁶

L'ORIGEN D'AQUESTA PRÀCTICA

Un tret característic del bisbat de Vic durant el període medieval és que és un bisbat reorganitzat i estructurat en una zona de frontera i de lluita contra el domini musulmà. La restauració d'aquest bisbat l'any 886, així com la seva evolució fins a la conquesta i repoblació de la Catalunya Nova a mitjan segle XII, el van marcar profundament. Aquest caràcter és el que

5. Josep MASNOU, "El manteniment del culte a la catedral de Vic...", doc. 2-4, p. 173-177.

6. D'aquesta qüestió podeu veure Flocel SABATÉ, (ed.), *Idees de pau a l'edat mitjana: XIII Curs d'estiu Comtat d'Urgell*, Lleida, Pagès, 2010.

pot explicar de manera més clara i contundent tant el territori que va ocupar com la forma amb què es va organitzar des dels punts de vista religiós i polític. L'historiador Paul Freedman parla a bastament d'aquest període enquadrant-lo en l'època «heroica del bisbat de Vic» en què els bisbes van tenir un paper determinant en la història d'aquell període.⁷

El bisbat es va convertir en una institució cabdal en la repoblació i la defensa de la frontera amb la famosa figura dels «levites guerrers» que ja Junyent i Abadal van caracteritzar i Freedman ha ajudat a aprofundir. No cal dir que la història del bisbat de Barcelona en aquest període té les mateixes característiques, si bé marcades per la seva projecció marítima i per la presència del comte.

La repoblació del sector ponentí del bisbat de Vic a la zona de la Segarra i concretament entorn de Calaf, va ser l'origen de diverses disputes entre els vescomtes de Cardona i els bisbes de Vic. La conquesta i repoblació d'aquest sector fronterer va ser motiu de conflicte jurídic però també armat per establir la manera d'organitzar el poder feudal. El comte de Barcelona Ramon Borrell i Ermessenda el 2 de març de 998 van vendre a Ramon, vescomte d'Osona, una terra per repoblar situada al dilatat terme del castell de Montedon al Puig de la Molsosa. El castell de Montedon cal identificar-lo amb el de Castelltallat, situat a la marca berguedana i que tenia una extensió gran per estar ubicat al segle x a la frontera. Quan s'especifiquen els límits d'aquest territori per ser repoblat a occident s'esmenta Castellfollit de Riubregós i la Pelosa mentre que al sud s'estableix la Segarra i el terme de Llavinerà. En aquest ampli territori estaria situada la localitat de Calaf i el seu futur castell.⁸

Per altra banda, la catedral de Vic tenia des del segle x el domini del castell de Castellar i alguns canonges de la catedral, béns al terme de Llavinerà i Aguilar de Segarra. L'any 1015 el bisbe Borrell va donar per repoblar la zona de Calaf al levita Guillem de Mediona.⁹ Es tracta d'un acte solemne i fet després de les incursions sarraïnes de principis del segle XI que van desestructurar tot el sector de la Segarra i del comtat de Manresa. Aquesta concessió feta pel bisbe Borrell pressuposaria algun document dels comtes de Barcelona per poder-ho fer, com es desprèn en els judicis que hi haurà en temps del bisbe Oliba, però no en tenim cap referència. La confusió dels drets de la catedral de Vic i dels vescomtes d'Osona pot tenir el seu origen en la persona del bisbe Arnulf, del mateix llinatge dels vescomtes, mort l'any 1010 al castell de Calonge, després de participar a l'expedició de Còrdova, i que va provocar un enfrontament entre els vescomtes d'Osona i el bisbe Borrell.

7. Paul FREEDMAN, *Tradicció i regeneració a la Catalunya medieval*, Barcelona, Curial, 1985.

8. Francesc RODRIGUEZ BERNAL, *Los Cardona: Familia, poder y territorio en Cataluña (siglos X-XIII)*, document Archivo Ducal de Cardona (ADC) 177, n. 1422.

9. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic, segle XI*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs, 2000. doc.754.

L'any 1013 es va celebrar un judici pel domini del castell de Fals entre el bisbe Borrell i Engúncia i els seus fills, que van poder recuperar aquest castell que el bisbe de Vic deia que el tenia per deïxa del bisbe Arnulf. El jutge Guifré d'Osona va sentenciar que aquest castell era dels Cardona i que l'havien posseït per un període superior als trenta anys.¹⁰ Davant aquest fet el bisbe Borrell va buscar el suport de Guillem de Mediona per repoblar en nom de l'Església de Vic aquest sector de la Segarra i en aquest sentit podem entendre la donació del 1015. Però això no es va solucionar i, de fet, amb el vescomte Bermon es va entrar en un període de lluites i conflictes constants.

Aquesta situació va trobar-la el bisbe Oliba quan el mateix 1017 va accedir al bisbat de Vic i va intervenir per clarificar i pacificar la situació. Tot resseguint el diplomatarí del bisbe Oliba podem veure com la posició de Guillem de Mediona va anar cedint davant la violència de Bermon i així l'any 1022, en un concili celebrat a Narbona, el bisbe Oliba i els bisbes de la Narbonesa excomunicaven tots aquells que tenien usurpats béns pertanyents a l'Església de Vic, entre els primers, el vescomte Bermon.¹¹ L'any següent el bisbe Oliba havia de compensar Guillem de Mediona per la pèrdua de la zona de Calaf amb uns nous pactes, en què li concedia els castells de Montbui i Tous.¹² Amb tot, Guillem de Mediona degué mantenir l'esperança de recobrar aquest domini que considerava seu ja que en el seu testament del 1032 esmenta el castell de Calaf com a bé que llega als seus descendents.¹³

Et ipsum kastrum de Kalaph cum suos terminos quod ego traxit de eremo, unde ego abeo kartula quod mihi fecit Borrellus, episcopus, concedo a Remundo aut ad Ermengaudo, unum ex filis meis qui erit clericus, ut teneat in servicio Sancti Petri; et post suum dicessum remaneat a Guillelmus, clericus, nepotus meus prolis Ermengaudi, in servicio Sancti Petri. Et post illorum dicessu remaneat solidum Sancti Petri

Aquesta disposició testamentària va portar a la guerra oberta dels descendents de Guillem de Mediona contra els Cardona i va generar una situació de violència que no es va solucionar fins a 13 d'octubre de 1033 en què, en un judici entre els vescomtes de Cardona i el bisbe Oliba amb tots els canonges de la catedral, l'actuació d'un tribunal de cinc jutges presidits per Bonfill Marc va declarar que va haver-hi una doble donació del territori feta pel comte Ramon Borrell i Ermessenda i que la més antiga era la que el va atribuir als Cardona.¹⁴ La sentència va ser desfavorable al bisbe Oliba

10. Francesc RODRIGUEZ BERNAL, *Los Cardona: Familia, poder...*, document Archivo Ducal de Cardona (ADC) 158, n. 29.

11. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.68, p. 104-106.

12. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.78, p. 122-124.

13. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.108, p. 176-179.

14. Francesc RODRIGUEZ BERNAL, *Los Cardona. Familia, poder...*, document Archivo Ducal de Cardona (ADC) leg. 191, n. 2597.

i va confirmar el domini del castell de Calaf als Cardona. Aquest document recuperat per Francesc Rodríguez Bernal i inèdit és un document cabdal no únicament pel seu interès referent al conflicte de Calaf sinó per la violència feudal desfermada en aquest període. En aquest acte i aquesta data es degué produir la promulgació de les constitucions de pau i treva, que fins ara no es podien datar amb precisió perquè a més dels jutges hi havia la comtessa Ermessenda i una trentena de membres de la noblesa feudal.¹⁵

La solució jurídica, però, no va ser acceptada a la pràctica ni pels descendents de Guillem de Mediona ni per la catedral de Vic. Per això els dies 21 i 22 d'agost de 1038, dies abans de la consagració de la catedral de Vic, el 31 d'agost, es va trobar una solució que compensés la catedral i el bisbat de Vic arribant a un acord *pro bono pacis*, segellant els vincles feudals entre els bisbes de Vic i els Cardona. En l'acte s'accepta el judici dictat l'any 1033 en què s'atribueix el domini del castell de Calaf als Cardona, però al dia següent el bisbe Eriball d'Urgell, Folc vescomte i la seva mare Engúncia infeuden el castell de Calaf al bisbe Oliba i a la Seu de Vic a canvi del pagament d'un cens anual el dia de Pasqua amb una refecció.¹⁶

Quantum iste afrontationes includunt et os terminos ambiunt, sic donamus Domino Deo et a dicta Sede beati Petri ecclesie Ausone, nostra prompta devotione, sub tali deliberacione, ut nos hoc sub patrocinio prefate Sedis vel episcoporum ipsius teneamus, vel posteritate atque proenie nostre cui nos elegerimus, vel hii qui nobis hic successerint, et ut nostra voluntate ex oc inmutabilis persistat modo de potestate Olibane, episcopo, per sua manu hoc accipimus. Et per singulos annos illi vel successoribus suis episcopis ibidem unam recepcionem pro censu persolvamus.

Dies abans de la consagració de la catedral de Vic el bisbe Oliba aconseguia un pacte que posava fi a aquest conflicte quan els Cardona acceptaven esdevenir feudataris dels bisbes de Vic pel castell de Calaf i els vescomtes, com a signe de submissió, es comprometien a lliurar cada any una refecció a la catedral de Vic per poder celebrar la Pasqua i posar fi al dejuni quaresmal i litúrgic dels dies de Setmana Santa amb un àpat esplèndid.

TESTIMONIS I EVOLUCIÓ DE LA REFECCIÓ PASQUAL

Aquesta solució de pagar anualment com a cens un àpat per tal de segellar la pau no és un fet aïllat dins les relacions del bisbe Oliba amb els grans magnats feudals per trobar una sortida a conflictes feudals. De fet, en l'altre gran disputa dels bisbes de Vic amb els Gurb-Queralt, també molt coneguda i estudiada, es va trobar una solució semblant l'any 1032. Per un decret episcopal el bisbe Oliba posava fi als conflictes per la possessió de

15. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.110, p. 183-185

16. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.130 i 131, p. 218-221.

les esglésies de Gurb amb un seguit de pactes amb els Gurb: l'entrada a la catedral com a canonge d'un fill de Bernat Sendred de Gurb, que rebria les esglésies en benefici de Sant Pere, el pagament de 20 unces d'or, el manteniment d'una llàntia votiva a l'altar de Sant Pere, i donar una refecció anual el dia de Sant Andreu.¹⁷

En el cas dels Gurb-Queralt el conflicte permanent que va generar la possessió de les esglésies de Gurb a partir de la reforma gregoriana va portar a la desaparició d'aquesta refecció el dia de Sant Andreu. Sabem per un document desaparegut però resumit per Montcada al seu Episcopologio que entorn del 1078 els Gurb-Queralt van tenir una actitud d'enfrontament amb la catedral de Vic per reprendre el domini sobre les esglésies de Gurb de manera violenta.¹⁸ Amb l'ajuda del comte de Barcelona Ramon Berenguer II el bisbe Berenguer Sunifred i els canonges van refer els pactes amb Guillem Bernat de Gurb, on es tornava a actualitzar l'obligació del pagament de la refecció el dia de Sant Andreu establint detalls en què havia de consistir:¹⁹

Et per singulos annos in festivitate Sancti Andree semper dabo unam refectionem omnibus canonicis, videlicet unum sextarium optimi frumenti ad mensuram canonicè et quartam vini boni et quatuor porcos bonos et tres quarters de vacca.

També en aquest temps els Cardona van refer la seva relació amb els bisbes de Vic i concretament amb la renovació d'aquesta pràctica amb el bisbe Berenguer Sunifred. És en aquest moment que trobem la següent referència documental d'aquesta refecció que enfortia els lligams feudals i de col·laboració entre els bisbes de Vic i els Cardona. El 18 de novembre de 1078 el vescomte Ramon Folc de Cardona i la seva esposa Ermessenda refeien els lligams pel castell de Calaf i la refecció que donava al bisbe Oliba.²⁰

Et acceperunt per manum iamdicti episcopi ipsam terram et ecclesias et fevos quos pater et avunculus et avus iam dicti vicecomitis tenuerunt de iure Sancti Petri Vicensis per decessores iam dicti episcopi et nominatim praescripti vicecomes et vicecomitissa apprehenderunt ipsum castrum de Calaph per manum vel donum iam dicti episcopi, sicuti Fulcho vicecomes et Heriballus frater eius ipsam receptionem quam habuit Oliva in Calaf ... Et ipsum adiutorium faciant predicti vicecomes et vicecomitissa iamdicto episcopo sine engan et episcopus predictus et habeat ipsam receptionem quam habet Oliva in Calaf.

Ramon Folc va morir a la tardor del 1086 i l'11 de març de 1087 es feia a la catedral de Girona la publicació sacramental del seu testament. En el

17. Eduard JUNYENT SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris...*, doc.105, p. 171-173.

18. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic segle XI*, doc.1432, p.722-723.

19. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic segle XI*, doc.1433, p. 723-724.

20. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic segle XI*, doc. 1406, p. 699-700..

qual transmetia a la seva esposa Ermessenda i a Folc ardiaca d'Urgell bona part dels seus béns i entre aquests el castell de Calaf i l'obligació de mantenir la refecció pasqual.²¹

Et ipsum castrum de Calaph ita dimisit eis sicut aliud suum honorem, ut teneant eum in servitio Sancti Petri sedis Vici et donent per unumquemque annum in diem sanctum Pasche canonicis Sancti Petri iamdicti optimam refectioem, sicut ipse solebat facere.

El 29 d'octubre de 1087 Folc, ja actuant com a vescomte, arriba a una nova convenença amb el bisbe Berenguer Sunifred en la qual es parteixen els beneficis de la moneda encunyada a Calaf entre el vescomte i l'arquebisbe.²²

En aquests moments s'obre una crisi dins la nissaga dels Cardona per la mort de Bermon i el pas de bona part dels béns a través del matrimoni d'Ermessenda, filla de Ramon, amb Deodat de Claramunt i la transmissió dels béns a Bernat Amat, fill d'aquest matrimoni. Deodat Bernat rebrà del bisbe Berenguer els castells de Montbui i Ocelló en feu; d'aquesta manera s'incrementaven els lligams amb els bisbes de Vic.²³

Folc va mantenir el control del vescomtat fins a la mort essent bisbe de Barcelona, l'any 1099, i després de la seva mort es va produir una greu crisi dins el llinatge dels Cardona fins que Bernat Amat va anar assumint-ne el control. El suport dels bisbes de Vic va ser decisiu per a la consolidació del poder de Bernat Amat i aquest va mantenir un lligam estret amb els bisbes de Vic, ja que en el testament redactat, abans d'anar en pelegrinatge a Jerusalem, de l'any 1124 hi trobem l'esment que continuava mantenint la refecció el dia de Pasqua.²⁴

Iterum relinquo uxori mee ipsum castrum de Calaph in servicio Sancti Petri sedis Vici cum receptione qua avus meus Raimundus Fulchonis instituit dare canonicis pretaxate sedis ut donet eam omnibus semper pasche festivitibus

Durant el segle XII la pràctica de la refecció va servir als vescomtes de Cardona per tenir una relació bona amb els bisbes de Vic, especialment amb el bisbe Ramon Gaufred, que va actuar com a administrador en nom del Sant Sepulcre dels béns de les persones que anaven en pelegrinatge a Jerusalem com el mateix Bernat Amat. Pel judici del 1219, hi ha el testimoni que aquesta refecció no era simplement el pagament d'un cens en espècie, sinó que aquell dia el mateix vescomte de Cardona es feia present a la catedral de Vic per servir els canonges al refectori. Aquesta pràctica que pot semblar denigrant sobta i pot fer arribar a entendre que els seus

21. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic segle XI*, doc. 1520, p. 800-804.

22. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic segle XI*, doc. 1525, p. 808-811..

23. Ramon ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic segle XI*, doc. 1532, p. 816-817.

24. Francesc RODRÍGUEZ BERNAL, *Els vescomtes de Cardona al segle XII: Una història a través dels seus testaments*, doc. 2, p.115-118.

descendents intentessin suplir aquesta pràctica pel pagament en diners i realitzat per persones subalternes lligades als Cardona.

Per altra banda, els Cardona van establir lligams amb la canònica de Solsona, a la qual pagaven una refecció el dia de Nadal.²⁵ No és aquí el lloc per indagar l'origen d'aquesta pràctica; simplement, que Bernat Amat en dues dates significatives del calendari litúrgic contribuïa a oferir aquestes refeccions. L'any 1120 el vescomte oferia el dia de Nadal una refecció per commemorar el naixement de Jesús.

Et est ipsum receptum, scilicet, panes quinquaginta et porcos III et quarteras III de vacca et quartam unam vini et migeriam unam mellis et libram piperis. Et hoc totum exeat omni tempore ex nostro teloneo salis, sive ex precio eius.

La motivació és per redimir els pecats i perquè se celebrés una missa pels difunts del llinatge dels Cardona.

Així, en la refecció de Vic, hi era present cada any el vescomte de Cardona com es testimonia en les declaracions de Pere de Tavertet, essent el mateix vescomte que en alguna ocasió la servia:

Petrus Arberti, jurato, dixit se vidisse et audisse quod in tempore Petri de Redorta, Vicensis episcopi, serviebat in refectorio Vici canonicis et non canonicis in solempnitate paschali bene et large in propria persona Raimundi Fulchonis de arietibus et agnis et carne salsa et pane et vino et nectere et nebulis et morterol et engelat et aliis rebus que erant necessaria ad ipsam refectionem paschalem et hoc vidit continue per V annos in tempore Petri de Redorta et I vice tempore Raimundi Gaucefredi episcopi et Bernardi Amati vicecomitis.

Raimundus de Coll, sacerdos, jurato, dixit se vidisse et audisse quod Raimundi Fulconis et Bernardi et Petri de Cardona, fratres eius, servierunt in propriis personis in refectorio Vici die Pasche, tam canonicis quam non canonicis bene et large ... De his tribus vidit semel sed de Raimundi Fulconis vidit per X annos continue. Hoc totum vidit in tempore Petri de Redorta, Vicensis episcopi, qui dicebat "Raimundus Fulconis modo bene facitis quod dita large nobis servitis et facitis que debeis et ipse Raimundi Fulconis concedebat".

Aquesta pràctica, que devia ser considerada denigrant pels Cardona, va anar delegant-se en un batlle dels Cardona dels dominis del Brull que feia efectiva la compra del necessari per fer el gran banquet. Amb el temps es va anar concretant amb el pagament d'unes quantitats de diner que van anar disminuint. Pel que fa als membres del clergat, a part del bisbe de Vic i els seus canonges, aquesta refecció era oberta als altres clergues de la ciutat de Vic, amb el consegüent augment de les despeses. Els Cardona van voler anar alliberant-se d'aquest costum i van provocar que el bisbe Guillem de Tavertet, davant els incompliments del vescomte Ramon Folc, el portés a judici i poder obtenir la pervivència d'aquest cens per una sentència judicial que el consolidava.

Aquesta situació es va perllongar fins l'episcopat de Bernat de Mur (1244-1264) quan aquest bisbe i el vescomte Ramon van arribar l'any 1252 a uns pactes pels quals aquesta refecció el dia de Pasqua quedava substituïda pel pagament de 200 sous que el vescomte entregaria al bisbe i al capítol de la catedral dels guanys de la venda de la sal al mercat de Vic.. En donem la transcripció i la fotografia des segells dels vescomtes de Cardona, del bisbe de Vic i el del capítol de la catedral.(doc.1-2). Aquests pactes no degueren complir-se per part dels Cardona i va ser necessari recordar els termes de l'acord l'any 1384 quan el vescomte Ramon Folc de Cardona va tornar a fer-ne reconeixement al bisbe Ramon d'Anglesola. (doc. 3)

APENDIX DOCUMENTAL

1

1252, 25 agost

Pactes entre Ramon, vescomte de Cardona, i Bernat de Mur, bisbe de Vic, amb el seu capítol de canonges en què es reformula la forma de pagar el cens de Pasqua substituint-lo pel pagament anual de 200 sous procedents de la sal de Cardona que es ven al mercat de Vic.

ACV. Calaix 7. Pergamins Bernat de Mur

[Hec] est translatum cuiusdam instrumenti quod sub istis verbis continetur. Notum sit cunctis. Quod nos Raymundus, Dei gratia vicecomes Cardone, per nos et omnes successores nostros auctoritate presentis publici instrumenti inperpetuum duraturi recognocimus et confitemur in veritate vobis domno Bernardo, Dei gratia Vicensis episcopo, et toti capitulo vestro et omnibus clericis tocius ville Vici quod pactis nostris exigentibus cessavimus solvere procuracionem paschalis anuatim vobis dicto episcopo et capitulo Vicensi et omnibus clericis dicte ville sempiternae annis ... contra consuetudinem antiquam super solvenda dicta procuracionem observatam in dicto festo paschalis anuatim per predecessores nostros tanto tempore que non extat memoria et contra sententiam etiam latam inter Guillelmum quondam Vicensis episcopum et Guillelmum de Cardonam avum nostrum super hoc per Raymundum priorem Stagnensi et Petrum de caderita iudices quam dictus avus et pater nostri Raymundus Fulcho firmaverunt et etiam appobaverunt. Et qua predictas consuetudinem et sententiam quas in omnibus et per omnia laudamus, firmamus et aprobamus per nos et omnes successores nostros. Volumus decetero irrefragabiliter observari auctoritate presentis publici instrumenti inperpetuum duraturi per nos et omnes successores nostros ad faciendam vobis dictis domino episcopo et capitulo et omnibus clericis dicte ville Vici inperpetuum dictam procuracionem in predicto feste paschalis assignamus vobis et omnibus successoribus vestris ducentos solidos barchinonensis sive sit de duplo vel de terno aut quaterno aut alterius qualiscumque legis et ponderis super sale nostro de Cardona, quos anuatim intus in villa Vici in media quadragessima debimus et solvemus sine diminucione quales et ... tra dicto vobis et dicto capitulo Vicensis sine vestra qual... missione, volentes

et statuentes per nos et omnes successores nostros de dicti ducenti solidos inperpetuum prius solvantur vobis et vestris successoribus et ecclesie Vicensis per nos et omnes successores nostros sicut superius dicitur de dicto sale antequam aliqui aliud accipiatur vel levetur a nobis vel aliquo donatario vel emptario qui donaremus vel venderemus aut comendaremus dictum salem ullo unquam tempore. Et si quem contractum qui dici possit vel nominari superdicto sale nos vel nostri successores ullo unquam tempore faceremus quo dictorum ducentorum solidorum posset vel debent in predicto terminio solucio impediri vel etiam retardari. Statuimus auctoritate presentis publici instrumenti inperpetuum duraturi contractum illum qualiscumque fuerit quo ad dictos ducentos solidos ipso facto aliquatenus non volere nec ex illo detur accio vel exceptio de iure vel de facto ut solucio dictorum ducentorum solidos in predicto terminio valeat impediri ut autem predicta omnia et singula per unquam tempore et contrarium veniatur. Renunciamus omni iuri scripto et non scripto municipali et consuetudinario et omni alii auxilio quibus contra predicta nos vel nostri successores possemus in aliquo adiuvari etiam ...uari. Et etiam ad maiorem firmitatem iuramus corporaliter tactis sacro sanctis evangeliis per nos et successores nostros predicta omnia attendere et complere, et in nullo contra venire. [Et] si forte annuatim in predicto termino nos et successores nostris non solvere [vos et] capitulo inperpetuum dictos ducentos solidos sicut superius continetur vos dictus do[minus episcopus] et successores vestris possitis nos et successores nostros sta[...] vel canonicè [...] excommunicationem sententiam [...] Re[nunciamus] per nos et successores nostros [...] qui [...] per nos a domino Papa vel a quocumque alio [...] nostro a predictis qui muniremur ne possimus a quo [...] publici [...]cacionis sententiam innodari. Et quo ad predicta ordinarie iuredictione vestre nos submitimus et subponimus et omnes nostros etiam successores possitis etiam contra villam et parrochiam de Calaf quam per vobis domino episcopo tenemus [in] feudum et totum cstrum et terminum de Rupit et ecclesias ibidem constitutas ecclesiastico subponere interdicto sicut vos et predecessores vestri hoc actenus consuevistis ex hac causa facere quousque dicti ducenti solidos vobis substracti vel non soluti in dicto termino et dampnam et interesse et iniuria que propter hoc possi fueritis per nos et omnes successores nostros vobis fuerint plenarie restituta. Quod est factum VIII kalendas september Anno Domini M^o CC^o L^o secundo. Sig+num Raymundi, Dei gratia vicecomitis Cardone qui hoc iuro, facio et firmo. Testes huius rei Guillelmus Raymundi de Josa. Bertrandus de Sancte Felice. Berengarius de Belfort. Galcerandus de Josa. Raymundus de Cort milites. Et Berengarius Guinard canonicus Urgellensis et capellanus domini Raymundi de Cardona predicti et Agud. Petrus de Podioseculo. Raymundus de Torrafreta et Berengarius Burdi, clericus Vicensis.

1252, 26 agost

El bisbe Bernat de Mur i el seu capítol reconeixen que han rebut des de la sentència del 1219 la refecció el dia de Pasqua i renunciem a aquesta a canvi de l'establert en els pactes el dia anterior. El vescomte Ramon es compromet a respectar aquest pacte i a fer-ho segons la forma establerta. Consten els tres segells del vescomte de Cardona, el bisbe Bernat de Mur i el del capítol de la catedral de Vic.

ACV. Calaix 7. Pergamins Bernat de Mur

Notum sit cunctis. Quod nos Bernardus, Dei gratia Vicensis episcopus, nosque capitulus eiusdem recognoscimus et fatemur in veritate vobis Raimundo per eandem vicecomiti Cardone que vos integraliter satisfecistis nobis de omnibus procuracionibus quas nobis dare tenebamini in festo Pasche annuatim a tempore illo quo pater vester Raimundus Fulchonis vicecomes Cardone ab hoc seculo decessit. De quibus omnibus procuracionibus reputamus nobis fere a vobis integraliter satisfactum de illis omnibus vos et vestros in perpetuum reddimus absolutum et facimus vobis et vestris finem perpetuum et pactum de non petendo usque ad hanc diem. Hanc autem paginam sigillo cum nostrorum munimine duximus roborandam ut eidem fides plenior habeatur. Nos vero Raimundus de Cardona predictus per nos et omnes successores nostros promittimus vobis predictis episcopo et capitulo Vicensis quod de cetero annuatim dabimus vobis predictam procuracionem sicut in instrumento que vobis fecimus nostro juramento vallatur plenius continetur et hanc presentem paginam que sigillorum nostrorum munimine roboratur sigilli nostri munimine fecimus roborari ut eidem fides plenior seculorum habeatur. Quod est factum septimo kalendas september Anno Domini M^o CC^o L secundo. Testes huius rei sunt, Berengarius Burdi, Bernardus de Plano, Petrus de Podioseculo, Berengarius Guinardi, canonicus Urgellensis et capellanus dicti Raimundi de Cardona et Bertrandus de Sancto Felice milite et Guillard de Josa et Agud.

3

1284, 23 abril

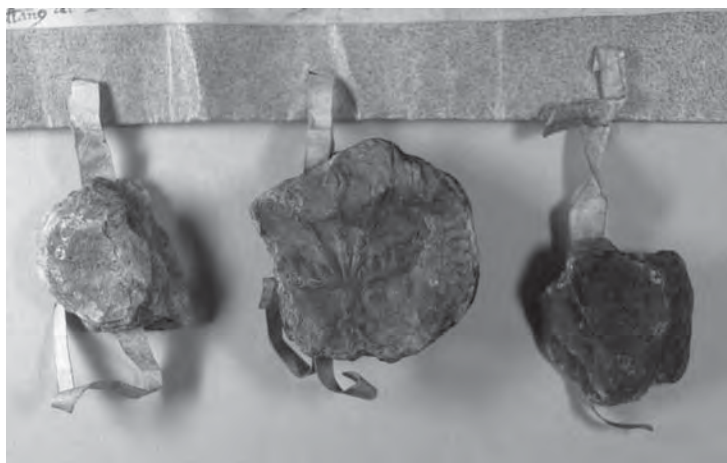
Ramon Folc, vescomte de Cardona, confirma al bisbe Ramon d'Anglesola les condicions establertes entre el seu pare, Ramon, vescomte de Cardona, i el bisbe Bernat de Mur amb el capítol catedral de Vic l'any 1252.

ACV. Calaix 7. Pergamins Ramon d'Anglesola

Notum sit cunctis. Quod nos Raimundus Fulchonis, Dei gratia vicecomes Cardone, per nos et successores nostros gratis et excerta sciencia laudamus, confirmamus et aprobamus inperpetuum omnia pacta condiciones promissiones et omnia singula facta et mita inter dominum Raimundum , Dei gratia condam <vicecomitem> de Cardona, patrem nostrum, et Bernardum, Dei gratia condam Vicensis episcopum et capitulum eiusdem, pro ut predicta omnia in instrumento inde facto sub octavo kalendas september Anno Domini M^o CC^o quinquagesimo secundo et clauso et corroborato per manum Petri de Ferigola scriptoris jurati tunc scribanie Vicensis plenius continetur, promittentes vobis domino Raimundo, Dei gratia Vicensis episcopo et toti capitulo vestro et successoribus vestris inperpetuum omnia predicta et singula contenta in dicto instrumento legaliter et inviolabiter perpetuo observare et facere sine omni diffugio et excusacione aliqua observari. Et si pro hiis vobis et dicto capitulo attendendis et complendis dampnum vel expensas sustinueritis totum vobis et dicto capitulo restituere promittimus incontinenti. Obligantes inde vobis et dicto capitulo pro predictis et singulis complendis omnia bona nostra mobilia et immobilia ubicumque habita et habenda. Et ad maiorem firmitatem juramus

per Deum et eius Sancta IIIor evangelia sponte tacta omnia supradicta attendere et complere et nunquam contravenire. Actum est hoc IX kalendas madii Anno Domini M^o CC^o LXXX° quarto. Sig+num Raimundi Fulchonis predicti qui hec iuramus facimus et firmamus. Testes huius rei sunt Ferrarius de Torrentibus, Raimundus de Abadia, Raimundus de Vinea clericus de Taverteto et Arnallus de Basso. Sig+num Raimundi de Prato Vicensis canonici tenentis locum Berengari de Pulcrovisu publici Vicensis notario.

Sig+num Berengarii de Rimentol scriptoris jurati qui hoc scribi fecit et clausit cum supraposita in IIII^a linea ubi dicitur vicecomitem mandato Raymundi de Prato tenentis locum Berengarii de Pulcrovisu predicti notarii die et anno quo supra sss.

DETALL DELS SEGELLS